

Alessandro D'Avenia, pisatelj

Tekst: Elvira Miše Miklavčič Foto: Primož Lavre
elvira.mise@reporter.si

Mafijec je lahko tudi politik, ki ni neposredno povezan z mafijo

Alessandro D'Avenia je mladi italijanski pisatelj, ki je pred dvema letoma doma in v tujini zaslovel s prvencem *Bela kot mleko, rdeča kot kri*, po katerem so letos v Italiji posneli tudi film. Na povabilo založbe Družina je gostoval na nedavnem slovenskem knjižnem sejmu v Ljubljani, kjer je predstavil še sveži izid slovenskega prevoda njegovega drugega romana *Stvari, ki jih nihče ne ve*. V daljšem pogovoru, ki smo ga ob tej priložnosti imeli z njim, smo v podoživetem italijanskem ozračju ob skodelici ekspresne kave kramljali o njegovi literaturi, odraščanju v Palermu, zaznamovanem z mafijo, in še marsičem.

■ **Bili ste gost na slovenskem knjižnem sejmu. Kakšna je bila za vas ta izkušnja?**

Bilo je čudovito. Sploh nisem pričakoval tolikšne pozornosti in naklonjenosti. Predvsem pa ne toliko mladih, ki govorijo jezik, ki ga niti malo ne razumem. Bilo mi je zelo všeč, da so moje besede, prevedene v ta jezik, našle pot do njihovega srca. To, da so prišli, da bi se srečali z mano, mi daje vedeti, da so v mojih knjigah našli nekaj, kar se jih je dotaknilo. Pričakoval sem, da bo vse skupaj bolj hladno, uradno, pa je bilo v resnici zelo toplo doživetje, zelo sem hvaležen za to. Spoznal sem tudi skupino dijakov, s katerimi smo se slikali, in od njih sem zvedel, da je moja prva knjiga Bela kot mleko, rdeča kot kri med drugim tudi del maturitetnega izpita iz italijanskega jezika.

■ **Tega prej niste vedeli?**

Ne, nisem vedel. Bil sem kar osupel. To je zame zelo velika čast.

■ **V Sloveniji so vašo knjigo uvrstili med predpisano literaturo za maturitetni izpit iz italijanskega jezika, tudi sicer je med vašimi bralci veliko mladostnikov. Ali to pomeni, da že v načelu pišete predvsem za mlajše bralce?**

Ne, pišem predvsem o stvareh, ki meni osebno nekaj pomenijo ali o vprašanih, na katera si včasih niti jaz ne upam odgovoriti. O tem pišem tako, da na koncu vendarle najdem pot do odgovora. Če so ta vprašanja iskrena, resnična, sem prepričan, da se bodo dotaknila tudi srca tistega, ki bo prebral mojo knjigo. Razlog, da pišem o odraščajočih mladostnikih, je v tem, da kot učitelj preživim veliko časa z njimi. Lepota te njihove starostne dobe pa je v tem, da postavlja na preizkušnjo vse druge. Ne pišem o mladih iz kakšne morbidne radovednosti, ker bi me pretirano, zanimalo kaj počnejo. Tisto, kar me zanima, je želja, da bi bolje spoznal leta, v katerem posameznik odkrije edinstvenost svojega obstoja na Zemlji, hkrati pa je to tudi velik izziv za vse druge. To je čas, ki tudi odrasle sili v to, da postanejo bolj verodostojni, saj mladostnik v to igro vplete vse okoli sebe.

■ **V knjigi Bela kot mleko, rdeča kot kri gre na prvi pogled za trivialno zgodbo, ki pa načeloma širša filozofska vprašanja, recimo o smislu življenja in podobno. Tudi v delu Stvari, ki jih nihče ne ve, v slovenščini je izšla pred nekaj dnevi, izhajate iz na videz povsem vsakdanje mladostniške zgodbe. Je to učinkovita pot, da mladostniki na precej nepriljen način razmišljajo tudi o teh temah? Najbrž bi prav te ideje, če bi bile v drugačnem, bolj strogem in resnem kontekstu, ki jim ni blizu, kaj hitro izgubile njihovo pozornost.**

Imate prav. No, v resnici sta si obe moji knjigi med sabo zelo različni, predvsem v

tem, kako sta napisani. Prva knjiga govori o vsakdanjku mladostnikov, ne da bi jih pri tem poskušal na kakršenkoli način soditi, jih obsojati. Mladostniki v teh letih mislijo, da odrasli želijo nenehno soditi o njihovem načinu življenja, jih na vsakem koraku poučevati o tem, kako živeti. V resnici sem poskušal le razumeti nekatera vprašanja, na katera nisem mogel najti odgovora, ko sem bil star 16, 17 let. Da bi ugotovil, ali so ta vprašanja ostala še danes enaka, sem moral v iskanju odgovorov nanje uporabiti njihov jezik, govorico njihovih duš. V prvi knjigi sem želel dati besedo vprašanju, s katerimi se sooča vsak najstnik oziroma odraščajoči fant. V drugi knjigi pa je situacija povsem drugačna, saj v njej sledimo zgodbi ženske junakinje. Nisem imel poguma, da bi tudi to knjigo pisal v prvi osebi, raje sem se odločil za pogled od zunaj. Kar zadeva idejo o trivialni zgodbi, gre v bistvu za to, da je naše vsakdanje življenje pravzaprav sestavljeno iz trivialnih stvari. Tisto, kar me zanima, pa je med vsemi temi trivialnimi stvarmi odkriti tudi nekaj velikega.

Bilo je obdobje, ko so bile diktature in smo izgubili politično svobodo. Toda tukaj je še ena diktatura, precej bolj tiha in nevidna s strani medijev.

■ **V prvi knjigi Bela kot mleko, rdeča kot kri pišete o precej tragičnih stvareh, tudi o levkemiji. Gre pri tem za vašo osebno izkušnjo v zvezi s to boleznijo?**

Na žalost res. Zgodba iz prve knjige se je porodila iz zelo podobne zgodbe, ki sem jo sam doživel, ko sem bil star kakšnih 17 let. Bilo je zelo boleče in bal sem se, da ne bom mogel ubežati vsemu temu, poiskati prave odgovore na določene dogodke. In tako je to »zlo«, to neodgovorjeno vprašanje, ostalo skrito globoko v meni. Čez nekaj let, ko sem odrasel, sem zbral pogum, da se spoprimum tudi s tem.

■ **Se mladi bojijo takih zgodb, ki govorijo tudi o bolečini in nimajo vedno srečnega konca? Se bojijo odrasti?**

Bojijo se, tako kot se bojim jaz ali vi, le da je pri njih vse še bolj potencirano. Ljubzenska zgodba je zanje nekaj absolutnega, prav tako zanje tudi bolečina postane absolutna. Razlika med njihovimi in našimi strahovi je v tem, da se odrasli ne bojijo

vprašati in poskušati stvari razumeti, jim dati smisel. Prejel sem zelo veliko pisem, v katerih me najstniki sprašujejo o najrazličnejših življenjskih stvareh. Preprosto zato, ker sem napisal knjigo o grdih stvareh, a je to hkrati tudi knjiga, ki je polna upanja, ljubezni. To mi je dalo misliti, kako to, da se nekdo odloči o pomembnih življenjskih stvareh spraševati popolnega neznanca po elektronski pošti, ne pa staršev, učiteljev ali koga drugega v svoji bližini. Zakaj se to dogaja? Zato ker so v knjigi odkrili nekoga, ki ima pogum – jaz ga nimam, ampak samo pisanje mi ga da – da se namesto njih sooči s slabimi stvarmi. Druga knjiga ima naslov Stvari, ki jih nihče ne ve. Prejel sem namreč kup vprašanj, na katera nisem znal odgovoriti. Sam pri sebi sem si rekel: »Saj to so stvari, ki jih jaz ne vem! To so stvari, ki jih nihče ne ve!« Naslov druge knjige so v resnici navrgla vsa vprašanja, na katera nisem znal odgovoriti.

■ **Vam je pomemben odziv bralcev, neke vrste povratna informacija na vaše pisanje?**

Če gre za to, da je moje pisanje pomagalo komu, da se zmore bolj odprto soočiti z življenjem, sem vesel, da obstaja določen »feedback«. Če pa gre zgolj za odziv v smislu navdušenih vzklikov »super si!«, potem mi to ne pomeni kaj dosti. To mine. To je entuziazem kratkega diha. Lepo pa je videti, če nekdo v mojih delih najde kanček upanja, veselje do življenja. Na koncu druge knjige sem v zahvalah citiral delček Tolstojevega pisma, v katerem med drugim pravi: »Cilj umetnosti ni reševati težave, temveč pripraviti ljudi, da bodo ljubili življenje.«

■ **Tudi sicer literaturo dojemate na takšen način?**

Vsekakor.

■ **Si želite, da bi bila tudi vaša dela izobraževalna, da bi imela velik vpliv na ljudi?**

Literatura se je rodila s tem namenom. Študiral sem grško književnost in prvi poeti, recimo Homer, so imeli namen tudi izobraževati, ne le zabavati. V temnih nočeh so ob ognju pripovedovali zgodbe o tem, kako se je Hektor soočil s smrtjo, kako se je pred tem poslovil od žene in sina ali pa o tem, kako je Telemah iskal očeta. To so stvari, s katerimi se človek ukvarja vse dni. Ne gre za to, da nekdo uporablja literaturo v izobraževalne namene. Literatura išče resnico in s tem postane izobraževalna, če to hočeš ali ne. Pri meni je bilo to neizbežno. Izobraževali so me vsi veliki avtorji, ki so mi pri srcu; Homer, Dante, Shakespeare.

■ **Pogosto citirate Homerja. Kako to, da prav njega? Vem, da ste študirali grško književnost, morda pa je bila vaša mama tista,**

ki vas je kot učiteljica prva navdušila nad grščino in latinščino?

Deloma je razlog v tem, da prihajam s Sicilije, kjer so zelo vidni ostanki iz časov starogrške civilizacije. Potem še bratje in sestre in seveda mama, ki so se tako kot jaz vsi učili grščine in latinščine. Obiskoval sem klasični licej, in ko sva z mamo po večerji ponavljala snov, mi je vedno, medtem ko me je popravljala, pripovedovala najrazličnejše zgodbe. To me je zagotovo zaznamovalo. Poleg tega gre tudi za to, da tudi ko govorimo o antičnih svetovih, še zdaleč ne gre za to, da bi bile to pretekle, preživete stvari. Niso. Ta lepota se preprosto nikoli ne postara.

■ **Po svoje se Odiseja zrcali tudi v vašem delu Stvari, ki jih nihče ne ve.**

Druga knjiga se je pravzaprav rodila iz Odiseje. Prvi štiri spevi Odiseje niso posvečeni Odiseju, pač pa Telemahu, ki išče svojega očeta. Tako se tudi v mojem delu hčerka odpravi na pot, da poišče očeta. Torej smo morda v resnici še vedno tam. To niso stvari iz antike, to so stvari od danes.

■ **Se kot gimnazijski učitelj s svojimi dijaki kdaj pogovarjate o svojih delih?**

Prvo knjigo so prvi, še pred objavo, pre-

brali moji dijaki. Prisluhnil sem njihovim kritikam in napotkom in nekatere stvari popravil. Moj namen je bil, da bi imitiral glas enega od njih in bil pri tem kredibilen. Večkrat so me opozorili, da na nekaterih mestih govorim oziroma pišem z glasom odrasle osebe; ali so me opozorili na pretirano uporabo grdih besed. Druga knjiga je nastajala drugače, so pa tudi v njej zgodbe mojih dijakov. O mojih delih ne govorimo z dijaki zato, ker sem gimnazijski profesor, ki piše knjige, pač pa zato, ker so vprašanja, ki jih poudarjam v svojih knjigah, vprašanja, ki so nam vsem skupna.

■ **Dejali ste, da prvenstveno sicer ne pišete za mladostnike. Toda že po izbiri tematike najbrž veste, da bo prav ta starostna skupina segala po vašem delu. Je vendarle odgovornost pisati tudi zanje? Spomnim se kritik, ki so pred leti letele na italijanskega pevca Marca Masinija, češ da s pesmijo Voglia di morire (Želja po smrti) spodbuja mlade k samomoru, četudi besedilo pesmi na koncu pravi »l'amore ucciderà la voglia di morire« (ljubezen bo ubila željo po smrti).**

Vsekakor je to odgovornost, ki pa je nisem iskal. Tudi če me poiščejo, ni to zato, ker bi iskali mene, pač pa zato, ker iščejo odgovore na vprašanja, ki so nam skupna. Ko sem bil jaz v njihovih letih, sem

se pogosto zatekel v literaturo. Zelo rad sem bral Dostojevskega. To ni bilo lahko branje, toda v njem sem odkril, da obstaja veliko več od tega, kar sam poznam. To me je prebudilo. Vsekakor pa tudi kot pisatelj čutim odgovornost do mladih. Poleg tega poskušam ne poudarjati negativnih vidikov življenja. To so knjige, ki govorijo o lepih stvareh, ljubezni in upanju, ampak s tem, da se pri tem soočimo tudi z grdimi stvarmi. Gre za mešanico veselja in žalosti, prevlada pa vsekakor tisto pozitivno, to je ljubezen.

■ **Tudi kot gimnazijski profesorimate izkušnje z najstniki v Palermu, Rimu in Milanu. Se ti v čem bistveno razlikujejo med seboj?**

Obstajajo razlike, ki izhajajo iz okolja. Mesto vsekakor vpliva na kulturo posameznika. Toda pod to površinsko zunanjno podobo se skriva tudi srce. Sedemnajstletniki iz Palerma, Rima in Milana imajo enaka vprašanja. Moje knjige se dogajajo v Palermu, Rimu, Milanu, Nemčiji, Španiji, Braziliji, mogoče tudi v Sloveniji. To pomeni, da gre za vprašanja, ki so skupna vsem kulturam.

■ **Kaj pa morebitna razlika v današnjih najstnikih in generaciji najstnikov, ki ste ji vi pripadal?**

Mladi v Italiji skorajda ne gledajo več televizije. Gledajo internet.

biografija

Alessandro D'Avenia se je rodil leta 1977 v osemčlanski družini v Palermu, glavnem mestu Sicilije, in tam obiskoval osnovno in srednjo šolo. Že takrat si je zaradi zgleда nekaterih profesorjev želel, da bi rad opravljal enak poklic: poučeval mlade. Ko je končal klasično gimnazijo, je odšel v Rim študirat klasično filologijo. Leta 2000 je diplomiral iz grške književnosti in dobil možnost za doktorski študij na univerzi v Sieni. V tem času je poučeval tudi na srednji šoli, kjer je prvič kot učitelj prišel v svet najstnikov. Po opravljenem doktoratu se je namesto raziskovanju raje posvetil poučevanju. Leta 2006 je v Milanu začel študirati še scenografijo, da bi se naučil tehnike pisanja. Po tem študiju je občasno pisal besedila za televizijo. Znova je začel poučevati na srednji šoli in se specializiral za medijsko vzgojo. Z delavnicami na to temo je obiskoval različne šole po vsej državi in povsod zbudil dober odziv. Leta 2010, pri 33 letih, je dokončal prvi roman *Bela kot mleko*, rdeča kot kri, ki so ga z navdušenjem sprejeli bralci vseh starosti, predvsem pa mladi, starši in vzgojitelji, ti so v Italiji že pol leta po izidu pokupili več kot sto tisoč izvodov. Roman je do zdaj izšel že v sedmih jezikih in slovenščini, po njem so letos v Italiji posneli tudi film, ki bo premierno predvajan naslednje leto. V slovenščini je pred dnevi pri založbi Družina izšla tudi njegova druga knjiga z naslovom *Stvari*, ki jih nihče ne ve.

Največja razlika med tema dvema generacijama je v pasivnosti. Domišljija je eno od najbolj izjemnih orodij, ki ga ima posameznik na voljo v življenju. Vsako človeško bitje se ob prevelikem zaužitju hrane zredi, pridobi težo. Danes nas na vsakem koraku spremljajo razne podobe, od filma do interneta. Tem podobam namenimo močna čustva. Naša domišljija je na ta način konstantno hranjena. In paradoks je, da s tem postane pasivna. Nikoli se ne spoprijema z dolgčasom, praznino, nikoli ni lačna, saj se stalno redi. V mojih najstniških letih, če ti je bilo dolgčas, zvečer nisi šel na internet, nisi iskal potešitve v različnih podobah. Vzel si v roke knjigo ali obiskal prijatelja. Danes se mladi v takih trenutkih logirajo na facebook. To jim daje občutek, da so del življenja, ampak gre zgolj za občutek, ki pa ne spravi v gibanje tudi telesa. To je v bistvu največja razlika, domišljija, ki nima več nobenih načrtov za prihodnost, saj je zadovoljna s tem, kar ima sedaj, v tem trenutku. Ne mislim pa, da je bilo moje odraščanje zaradi tega boljše kot odraščanje današnjih mladostnikov. Po tehnični plati ima današnja mladina veliko več možnosti reševanja najrazličnejših težav. V praktični inteligenci so zagotovo bolj razviti kot moja generacija v njihovih letih, po domišljiji pa smo bili vsekar mi v prednosti.

■ **Da je pomembno, kakšne knjige berejo najstniki, že vemo, kaj televizija, kako gledate na to tudi kot učitelj medijske vzgoje?**

Mladi v Italiji skorajda ne gledajo več televizije. Gledajo internet. Če gledajo televizijo, je to preko interneta. To izhaja tudi iz domneve, da ni več tistega, ki bi dočel, kaj bo nekdo gledal, pač pa si vsak sam to izbira. Ob televiziji je človek pasiven, ampak pri tem vsaj zamenjuje programe, in če se vsega skupaj naveliča, jo na koncu ugasne. Internet pa je kot peče sirene. Zazibajo te v glasbo, potem minevajo ure in ure in še vedno jih poslušáš. Z internetom greš lahko v neskončno. Vse moje pisanje se je pravzaprav začelo z blogom, na katerem komuniciramo tudi z dijaki in starši. Tukaj sem spoznal, da je internet neverjetno orodje, šola brez meja. Ampak kot vsaka stvar je tudi internet lahko uporabljen za pozitivne ali negativne zadeve. Tudi to, na kakšen način mladi preživljajo čas za računalnikom, je zelo odvisno od staršev. Ne smemo pozabiti, da ni šola prva, ki otroka obražuje, ampak je to njegova družina. Starši morajo biti odločni pri postavljanju pravil. Pri nas doma je bilo med kosilom in večerjo prepovedano prižigati televizor. Takrat smo gledali drug v drugega in se pogovarjali. Vse se začne v otroštvu. Mama in oče, ki bosta otroku bra-

la pravljice vsak večer, bosta temu otroku dala nekaj, kar bo za vedno ostalo z njim v njegovem srcu. Tega mu ne bo mogel nihče vzeti.

■ **Švedsko-italijanski dokumentarni film Videokracija iz leta 2009 italijanski medijski sceni, predvsem televizijski, še zdaleč ne laska. Je to medijsko stanje po vašem mnenju res tako vznemirljivo, se stvari morda spreminjajo, tudi zavoljo interneta?**

Poznam ta dokumentarec in ravno zaradi takih stvari, kot jih opisuje, doma sploh nimam televizije. Včasih ko si utrujen, jo prižgeš in potem kar ostaneš prikovan nanjo. Te podobe nas postopoma zastrupljajo in imajo to sposobnost, da nas pripravijo do tega, da gledamo na resničnost na prav določen način. Jaz pa hočem biti svoboden. Resnica je, da imamo v Italiji resnično veliko teh medijskih vsebin. Imamo pa tudi veliko dobrega. Prav internet nam omogoča, da sami izberemo, kaj bomo gledali. Tudi glede tega je treba narediti nekaj pogumnih odločitev. Moja je bila ta, da jaz televizije sploh nimam.

■ **Kaj pa ko ste bili mlajši, niste bili del MTV-generacije?**

Seveda, ko sem bil mlajši že, sedaj pa ne več. Hočem biti svoboden. Bilo je obdobje diktatur, ko smo izgubili politično svobodo. Toda tukaj je še ena diktatura, precej bolj tiha in nevidna s strani medijev.

■ **Kako je bilo za vas odraščati v Palermu?**

Čudovito in grozno hkrati. Sicilija je, kot je nekoč zapisal eden od njenih pisateljev, zemlja svetlobe in žalosti. Si na poti v raj, en ovinek pa te lahko zapelje v pekel. Je dežela velikih nasprotij. Videl sem veliko groznih ljudi, pa tudi veliko izjemnih. Videl sem, kako je mafija umorila mojega učitelja religije in videl sem mafijo. Odločiti se moraš, katero stran boš izbral. Seveda je to tudi otok neverjetne lepote. Če zrasteš s temi neverjetnimi podobami morja, okusi sicilijjskih slaščic, bodo ti vonji in okusi ostali zapisani v tebi in vedno znova jih boš iskal, kjerkoli že boš.

■ **Omenili ste mafijo. Bili ste še najstnik, srednješolec, ko je mafija leta 1993 umorila vašega učitelja dona Puglisija, pred tem pa tudi »protimafijska« tožilca Giovannija Falconeja in sodnika Paola Borsellina. Kako ste takrat skoraj še otrok podoživljali vse to?**

Mesto je bilo takrat videti, kot da bi v njem divjala vojna. Paola Borsellina sem srečeval vsak teden, saj sva živela v istem predelu mesta in ob nedeljah zahajala v isto cerkev. Falcone je živel nasproti zobne ordinacije mojega očeta, ki je zobozdravnik. Pred njegovo hišo je znamenito drevo, ki je sedaj polno lističev z različnimi sporočili, ki jih v spomin na Falconeja

puščajo ljudje. Vsak dan, ko sem šel iz šole, sem gledal to Falconejevo drevo. Očeta Puglisija sem srečeval vsak dan v šoli. Bil je trenutek v mojem življenju, ko sem na lastne oči lahko videl, da so bili ljudje, ki sem jih vsak dan srečeval, umorjeni zaradi tega, kar so delali. To je ostalo v meni in mi zelo pomagalo, da sem svoje življenje usmeril proti lepim in pravičnim stvarim. Nimam poguma in moči teh oseb. Vsekakor pa se zavedam, da so prav oni s svojim zgledom spremenili mesto. Danes sta Sicilija in Palermo tudi zaradi njihovega žrtvovanja precej bolj svobodna, kot sta bila takrat. Zelo so vplivali na moje življenje.

Zame je smrt očeta Puglisija kot mejnik v zgodovini pred Kristusom in po njem. Videl sem, da so ga umorili samo zaradi tega, kar je govoril dijakom v učilnici. Ne zato, ker bi delal kaj nenavadnega, ampak samo zato, ker je verjel v dobro v ljudeh. Tudi če je v človeku videl drobec dobrega, ni izgubil upanja. Sploh ni mogoče razložiti, zakaj so ga umorili. Ni bil ne sodnik ne tožilec, ni imel v rokah nikakršnih vzvodov. Kaj pa je delal? Otroke spravjal s ceste, jih spodbujal k učenju, da bi bili svobodni! Za vsakega, še bolj problematičnega otroka v rizičnih predelih Palerma si je vzel čas.

Na lastne oči sem lahko videl, da so bili ljudje, ki sem jih vsak dan srečeval, umorjeni zaradi tega, kar so delali.

■ **Je prav njegov vpliv na prebivalce Palerma ogrožal mafijo?**

Tako je. Celotna generacija mladih, moja generacija, je bila v šolah. Na ulicah skoraj ni bilo mladih, ki bi jih za svoje posle uporabila mafija. Imel je neverjeten vpliv na mladino.

■ **V kakšnem spominu ste ga vi ohranili?**

Z nasmehom na obrazu. Puglisi je bil tiste vrste človeka, ki je bil vedno, ne glede na težave in obveznosti, izredno miren, z nasmehom na obrazu. Ko si govoril z njim, si imel občutek, da je ves njegov čas namenjen samo tebi. Zanimivo je tudi to, da se je njegov morilec Salvatore Grigoli pet let pozneje pokesal in privolil v sodelovanje z oblastmi. Med drugim je takrat dejal, da pet let ni mogel spati niti eno noč. Ne zato ker ga je umoril, temveč zato, ker je imela njegova žrtev medtem na obrazu nasmešek. Očitno je, da je

oče Puglisi v tem fantu in v tem dogodku videl njegovo zadnjo priložnost, da se vrne na pravo pot. Vrnil se je.

■ **Pogosto javno govorite o mafiji. Je to v tej krizi, ko mladi še toliko lažje zaidejo na kriva pota, še bolj pomembno?**

Pomembno je zato, ker smo še vedno tam. Ta delinkventna mafijska organiziranost se je prestavila v politiko. Ljudje so dali življenje za to, da bi bilo pravici zadoščeno, da bi delali dobro, da bi bilo boljše, zato ni le pomembno, ampak je celo nujno govoriti o tem. Tudi uspeh, kot ga je imela v Italiji in zunaj njenih meja knjiga Roberta Saviana, *Gomora*, je pomemben. Italijani vemo, kaj je kamorra (camorra). To ni nič novega. *Gomora* ni ne prva ne najpomembnejša knjiga o tem. Toda kako si potemtakem razložiti uspeh te knjige na nacionalnem in internacionalnem nivoju? Odgovor je ta, da v resnici vsi že težko čakamo na osvoboditev od te diktature, ki je zelo tiha in razpršena.

■ **Boste morda kdaj v prihodnosti napisali tudi knjigo o mafiji?**

Ja. V bistvu je to že knjiga, ki jo ravno sedaj pišem. Knjiga govori o Palermu in vseh teh osebnostih, o katerih sva govorila in so dali življenje za boj proti mafiji. Pomembno se mi zdi, da ohranimo spomin nanje. Študentom, ki so se šele rodili takrat, ko je bil umorjen oče Puglisi, se niti sanja ne, kdo je bil. Ko jim pri pouku pokažeš kakšen film o teh osebah, so radovedni in zelo hvaležni. Živimo v času, ko vsi iščemo nekakšne heroje. Te osebe pa so pravi heroji našega življenja.

■ **Nekje sem prebrala misel očeta Puglisija, ki je o mafiji dejal: »Mafija je močna, toda Bog je vsemočuten.« Kakšno je vaše mnenje o današnji mafiji?**

Mafija ni samo nasilje. Je način življenja, mišljenja, obnašanja, iskanje bližnjic in lahkotnega življenja s priporočili, prevlado nad drugimi, prevarami. Tako kot sta trdila že Falcone in Borsellino, se raznolikost sicilijjske mafije kaže v tem, da je mafijec lahko tudi politik oziroma profesionallec, ki ni neposredno povezan z mafijo. Niso delinkventi po formalni plati, so pa doma v tem načinu razmišljanja, ki na tiho omogoča tako delovanje. S hitrimi intervencijami bi jo lahko zajezili, po drugi strani pa služi ljudem. In tu trčimo ob problem kulture. Če razviješ takšno mentaliteto, potem se preprosto zavedaš, da tako živiš. Če pa spremeniš kulturo, si ne boš nikoli več želel tako živeti. Kot je dejal Borsellino, vse človeške stvari so obsojene na konec. Ampak kako hitro se bo to zgodilo, je odvisno tudi od otrok, ki jih danes mi učimo. ■